

DOSYA/GÖZLEM VE GÖRÜŞLER**AKP'NİN SALDIRISI
DURDURULABİLİR Mİ?***Osman ÖZTÜRK**

AKP'nin sağıktaki hamlesi bir yılını doldurdu. Yasalar, yönetmelikler, tüzükler, uygulamalar peş peşe geliyor.

İlk adım 2003 Haziran'ında devlet memurlarının özel hastanelere sevkiyle atılmıştı. Peşinden Sözleşmeli Sağlık Personeli Yasası, SSK-Sağlık Bakanlığı protokolü geldi. Temmuz ayında da Sağıkta Dönüşüm Programı açıklandı. Performansa dayalı döner sermaye uygulaması, SSK'lıların da özele sevki, sağık hizmetlerinde taşeronlaştırma da son bir yılın uygulamalarından oldu.

Sağık Bakanlığı'nı tasfiye edecek Kamu Yönetimi Temel Kanunu'nun büyük bölümü kabul edildi. Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Kanunu TBMM tatilinden önce çıkarılmaya çalışılıyor. Sağık Kanunu, Genel Sağık Sigortası Kanunu, Sağık Meslek Odaları ve Birlikleri Kanunu da muhtemelen sonbaharda gündeme gelecek.

AKP'nin yıllardır ısıtılıp ısıtılıp pişirilemeyen Sağık Reformu Projesi'ni hayata geçirmek için son derece kararlı olduğu anlaşılıyor. Parlamentodaki çoğunluğuna ve 28 Mart seçimlerinde oy oranlarını arttırmış olmasına bakarsak önünde pek bir engel yok gibi.

Bütün bunlara parlamento içi muhalefetin halini ve parlamento dışı muhalefetin dibe vurmuşluğunu da eklemek gerekiyor.

Üstelik bütün bu siyasi tablonun yakın bir zamanda değişeceğini beklemek de pek gerçekçi durmuyor.

Sağık alanını kendi ideolojik-politik tercihleri doğrultusunda yeniden şekillendirmeye çalışan, performansının doruğunda bir tek parti hükümeti ve karşısında, sembolik dayanışma girişimlerini saymazsak, tek başına bir meslek örgütü (TTB) ve bir sendika (SES). Ortada bizim dışımızda bu mücadeleyi üstlenecek ya da bizim "havale" edebileceğimiz bir politik/toplumsal güç yok, yani. Durumumuz pek de iç açıcı gözüküyor.

AKP'nin sağıktaki özelleştirme saldırısının asıl mağdurları olacak toplum kesimleri ve onların örgütleri ortada yokken biz ne yapabilir, nereye kadar gidebiliriz? Daha önemlisi bir meslek örgütü (ve bir sendika) olarak bütün bu olumsuz koşullara rağmen AKP'nin saldırısını durdurabilir miyiz?

Yoksa bütün faaliyetimizin anlamı olan biteni protesto etmek veya tarihe not düşmek mi olacak?

Şimdiye kadar ne yaptık?

AKP'nin sağıktaki hamlesine karşı ilk tepkimizi 5 Kasım 2003'teki GÖREVimizle gösterdik. Gerek katılım, gerekse kamuoyu ve medyanın ilgisi açısından güçlü bir çıkış gerçekleştirdik. Üstelik bunu AKP'nin sağıktaki uygulamaları henüz günlük hayatımızı etkilemeye başlamadan önce yaptık.

5 Kasım başarısının ardında iki etken vardı. Birincisi örgütsel bilinç ve birikim; diğeri hekimlerin AKP ve onun sağık politikalarından duyduğu huzursuzluk. AKP'nin hamlesini gören ve ona karşı oldukça hızlı ve erken harekete geçen TTB ve SES hekimler ve diğeri sağık çalışanlarındaki huzursuzluğu kuvveden fiile çıkardı, o gün.

* Dr., Adli Tıp Asistanı

5 Kasım'daki ve daha sonraki eylemlerin üç eksenini vardı. "Ücretlerimiz, iş güvencemiz" taleplerinde ekonomik/özlük haklarımız ifade ediliyordu.

Bunların hemen yanı sıra ve başat olarak "halkın sağlık hakkı" talebi de kamucu ve eşitlikçi bir sağlık sistemi eksenini oluşturuyordu. Bir meslek örgütünün bu ikinci ekseninde mücadele yürütmesi ve kendi üyelerini harekete geçirebilmesinin oldukça zor olduğunu biliyoruz. Sadece özlük hakları taleplerini içeren bir eylem kuşkusuz ki hekimler için çok daha çekici olurdu. "TTB sürekli (ve sadece) politika yapıyor", "hekim haklarıyla değil, başka işlerle uğraşılıyor" eleştirilerinin temelinde bu zorluk yatıyor.

TTB'nin hekimci/korporatist bir çizgi yerine toplumcu/mücadeleci bir çizgiyi tercih etmesi kendi üyeleriyle arasında bir mesafe oluşmasına ve bir "gerilim"e yol açıyor. Fakat bu "gerilim" in abartılmaması ve iyi analiz edilmesi gerekiyor. Aslında bu toplumcu/mücadeleci çizgi, paradoksal görünmekle birlikte, TTB'nin sadece genel kamuoyu değil hekim kamuoyunda da ideolojik bir hegemonya kurmasını sağlıyor.

Çünkü, yaygın inanın aksine, "sıradan hekimler" in büyük çoğunluğu da, kendi politik görüşlerinden bağımsız olarak, sağlıkta özelleştirmeyi yanlış buluyorlar. Bu tercihlerinde sadece kendi dar "çıkarları" nın değil, hekimlik vicdanlarının da önemli payı var.

Üstelik Türkiye sağlık ve hekimlik ortamının her geçen gün daha kötüye gittiğini ve bu kötü gidişin sorumlusunun da siyasi iktidarlar olduğunu görüyorlar. Dahası bu kötüye gidişin kendi gündelik hayatlarına olan yansımalarının da farkındalar. Ve bütün "hekimci", "korporatist", "lobici" vb. eğilimlerine rağmen bu sürecin ancak mücadeleyle durdurulabileceğinin farkındalar.

Uzun yıllardır "kamucu/eşitlikçi bir sağlık sistemi" ve "etkin-mücadeleci bir meslek örgütü" taleplerine verdikleri destek aslında bu "bilinç"lerinin bir yansıması.

Neticede; ekonomik/özlük hakları eksenine kamucu/eşitlikçi bir sağlık sistemini eksenine birlikte savunmak taşıdığı bir dizi zorlukla birlikte eylemlerin gücünü oluşturuyor.

TTB, daha öncekilerde olduğu gibi bu süreçte de, zor olanı tercih etti ve oldukça ustalıkla başardı. Hem hekimlerin, hem de toplumun haklarının savunucusu oldu ve doğrudan onların vicdanına seslendi. 5 Kasım'ın başarısını sağlayan da bu akıllıca tercih oldu. Sadece hekimlerin ve diğer sağlıkçıların taleplerini içeren bir eylem muhtemelen kamuoyundan böyle büyük bir ilgi göremezdi. Herkese eşit ve ücretsiz sağlık hakkı talebinin özlük haklarıyla birlikte yer alması ve çoğu durumda daha öne çıkarılması eylemin etki alanını kendi sınırlarının dışına taşımasını sağladı. Sağlık hizmetlerinin kendi kamusal özelliği ve toplumda bu konuda hala var olan inanış ve beklenti de TTB'nin ideolojik hegemonyasını sürdürmesinde etkili oldu.

TTB ve SES'in son dönem mücadelesindeki üçüncü eksenini, şimdiye kadar doğrudan ifade edilmese de, AKP'nin Sağlıkta Dönüşüm Programı'nı durdurmak oluşturuyor. Bu eksen mücadelenin arka planı olarak da, ana hedefi olarak da tanımlanabilir. Eğer bu program durdurulamazsa sağlık çalışanlarının taleplerinin hiçbir gerçekleşme şansı yok.

AKP'yi en çok rahatsız edenin bu üçüncü eksen olduğu görülüyor.

Nitekim 5 Kasım'daki GÖREV'in iki önemli kazanımı oldu. Birincisi sağlık çalışanlarının huzursuzluğunu ve tepkisini kamuoyuna göstermesiydi. Bir o kadar önemli ikinci kazanım ise AKP'nin sağlık politikalarının tartışılmasını sağlamasıydı. Hükümetin asıl tepkisini çeken de bu ikincisi oldu.

Peşinden 24 Aralık 2003 ve 10-11 Mart 2004'teki GÖREVLERimiz geldi. 5 Kasım'la karşılaştırıldığında katılımın ve toplumdaki etkisinin daha sınırlı kaldığını biliyoruz. Bu durum, bazen, bu eylemlerin başarısızlığı olarak da yorumlanabiliyor.

Oysa 24 Aralık ve 10-11 Mart'ı bir başka açıdan değerlendirmek gerekiyor.

TTB toplumun sağlık ve üyelerinin özlük hakları için ilk defa mücadele ediyor değil. 1960'ların sonlarından bu yana birçok kez benzer eylemleri örgütledi. 1989'daki beyaz eylemlerden bu yana ise bu tür eylemler neredeyse "kronikleşti". Özlük hakları için kitlesel basın açıklamaları, yürüyüşler, toplu nöbetler, düşünme eylemleri, iş bırakmalar örgütsel gündemden hiç düşmedi.

Diğer sağlık çalışanları ve SES için de durum farklı değil. Önce Tüm-Sağlık-Sen, sonra da SES'te örgütlenen sağlıkçılar KESK'in en dinamik ve mücadeleci sendikalarından birini yarattılar. Üstelik, bunu, Sağlık Bakanlığı'nı otuz yıldır ellerinde tutan MHP'lilerin idari baskılarla örgütledikleri Türk-Sağlık-Sen'e karşı gerçekleştirdiler.

Fakat, her iki örgüt de şimdiye kadar eylemlerin sürekliliğini sağlayamadılar. Geçmiş dönemlerdeki geniş katılımlı ve güçlü eylemler hızla sönümlenmişlerdi.

Oysa bu kez farklı oldu. 5 Kasım, 24 Aralık 2003 ve 10-11 Mart 2004'te sağlık çalışanları dört ay içinde üç kez GÖREVE çıkararak kendi mücadele tarihlerinde bir ilki başardılar. Aynı zamanda, bu eylemlerin sürekli olabileceğini gördüler ve gösterdiler.

TTB ve SES bu eylemleriyle hem önemli bir moral üstünlük sağladılar, hem de önümüzdeki dönem için ayaklarını basabilecekleri iyi bir zemin yarattılar.

Bu başarılarında birbirleriyle eşgüdüm içinde davranmalarının yarattığı sinerjinin de fevkalade etkili olduğunu belirtelim.

Peki, bundan sonra ne olacak?

AKP'nin sağlık alanındaki son bir yıllık icraatlarına baktığımızda çok önemli düzenlemeler yaptıkları görülüyor. Bunların birkaçı özel olarak izlemeyi ve sonuçlarını değerlendirmeyi gerektiriyor.

Gerek devlet memurlarının gerekse SSK'lıların özel hastanelere sevkiyle, başta İslami sermaye olmak üzere özel sağlık sektörüne önemli bir rant alanı açtılar. Bu yolla ne boyutta bir kamusal kaynak aktardıkları şimdilik bilinmemekle birlikte bu uygulamanın iki önemli çıktısı olacağı açık. Bu uygulamayla kaynakları iyice azalan kamu sağlık kurumları daha da çökertilecek. Aynı zamanda özel sağlık sektörünün AKP politikalarının aktif bir destekçisi olmasını sağlayacak.

Öte yandan daha önce esasen temizlik, güvenlik, yemek gibi hizmetlerle sınırlı olan taşeronlaştırmayı doğrudan sağlık hizmetlerine taşımaları da önümüzdeki dönem için önemli gözüküyor. Eğer bir engelle karşılaşmazlarsa kamu sağlık hizmetlerini özelleştirmek için bu yoldan rahatlıkla ilerlemeleri mümkün olacak. Hastaneleri işletmelere dönüştürmek gibi zor ve çetrefilli bir uygulama yerine tümünden taşeronla devretmek kendileri açısından çok daha alışkın oldukları ve uygun bir tarz olacaktır.

AKP'nin hayata geçirdiği önemli bir uygulama da döner sermayenin "performansa dayalı" olarak dağıtılması oldu. Bu uygulamanın olumlu/olumsuz sonuçlarının TTB ve SES'in önümüzdeki dönem faaliyetlerinin başarısını doğrudan etkileyeceği görülüyor.

Bütün bunlara rağmen AKP'nin Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın henüz yolun başında olduğunu söyleyebiliriz. Şimdiye kadar propaganda icraatın önünde gitti.

SSK'nın tasfiyesi; Sağlık Bakanlığı'nın yerel yönetimlere devredilerek hizmet sunumundan çekilmesi; aile hekimliği; hastanelerin işletmeleştirilmesi; en önemlisi Genel Sağlık Sigortası gibi asıl büyük adımlar daha atılmadı. Geri döndürülemez kritik eşik henüz aşılmadı, yani.

Ortakdaki hesaplar her ne kadar güvenilmez olsa da Türkiye'de kişi başı yıllık sağlık harcamasının 150 dolar civarında olduğu ve nüfusun yirmi milyona yakın bölümünün sağlık güvencesinin bulunmadığı biliniyor. Böyle bir ülkede sağlık hizmetlerini tamamen özelleştirecek bir programın "başarı"ya ulaşması hiç de kolay değil.

Dünya Bankası'nın Mart 2003 tarihli "Türkiye: Daha İyi Erişim ve Etkinlik İçin Sağlık Sektörü Reformu" başlıklı raporu geçtiğimiz günlerde yayınlandı. İlk ciltteki ana raporun sonunda şu tespit yapıyor:

"Sağlık sektörünün yeniden incelenmesi sonucu, sağlık sisteminde kapsamlı bir yeniden yapılanma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Söz konusu yeniden yapılanma kaliteli sağlık hizmetlerinden tüm toplumun faydalanması

ve bu hizmetlerin ekonomik ve kurumsal açıdan sürdürülebilir bir şekilde herkese ulaştırılması olarak tanımlanan ikiz hedeflerine ulaşması gerekliliği vurgulanmaktadır. Geçmiş performansın tatminkarlıktan ne denli uzak olduğu düşünüldüğünde, kısmi değişikliklerin sağlık sistemini canlandırmasını beklemenin gerçekçi olmadığı açıktır. Bununla beraber, sonuçta, sağlık reformunun başarısı, siyasi irade ve kamu kabulünün gücüne bağlıdır. Bunlar olmaksızın en iyi tasarlanmış tedbirlerin bile başarısızlığa uğraması söz konusu olacaktır." (Sy. 87; a.b.ç.)

AKP'nin parlamentoda büyük çoğunluğa sahip olması siyasi irade şartını karşılıyor. Fakat bu çoğunluk Sağlıkta Dönüşüm Programı'nı hayata geçirmek için tek başına yeterli olmayacak.

Dünya Bankası raporunda "kamu kabulünün gücü" olarak tarif edilen zorunluluk ortada duruyor. Toplumun geniş kesimlerinin esasen kendi zararlarına olan bu "reform"un yararlı olduğuna ikna edilmesi gerekiyor.

Sağlık çalışanları hem bu ikna edilmesi gereken "kamu"nun içinde yer alıyor, hem de kendi dışlarındaki "kamuoyu"nun oluşmasında çok etkin bir rol oynuyorlar. İşte, 5 Kasım'dan bu yana sürdürdüğümüz mücadelenin önemi de burada ortaya çıkıyor. Bu süreçte etkinliklere doğrudan katılın ya da katıl(a)masın AKP yanlısı olanlar da dahil neredeyse bütün sağlıkçıların AKP'nin Sağlıkta Dönüşüm Programı'na karşı çıkması tesadüf değildi.

Başlangıçta sezgisel düzeyde olan huzursuzluk giderek daha fazla bilince çıktı. Bu programın sağlık çalışanları için iş güvencesinin ortadan kalkması, daha kötü çalışma koşulları, daha düşük ücretler ve işsizlik olduğu şimdi daha kolay görülebiliyor. Programın yeni adımlarıyla birlikte bu gerçeğin daha fazla açığa çıkması ve beraberinde sağlık çalışanları arasında daha büyük bir tepkiyi açığa çıkarması kaçınılmaz olacak.

Üstelik bütün bu sürecin sonucunu son derece etkileyecek diğer faktörleri de hesaba katmak gerekiyor. Hiçbir "reform" uygun kadrolar istihdam edil(e)mez ve gerekli adımlar tam zamanında atıl(a)amazsa gerçekleşme şansına sahip olamaz.

Önümüzdeki dönem AKP'yle sağlık çalışanları arasındaki mücadele giderek zamana karşı bir yarışa dönüşecek. Ve bu yarışta AKP'nin daha şanslı olduğunu söylemek için hiçbir neden yok.

Bir buçuk yılını dolduran AKP iktidarında sağlık konusundaki bir dizi vaade rağmen ortada hiçbir başarı yok. Ne Türkiye sağlık ortamının herhangi bir sorununu çözdüler; ne de vatandaşın sağlık hizmetine ulaşmasını eskisinden daha kolay hale getirdiler. Daha uzun süre sadece pembe vaatlerle gitmeleri de mümkün değil.

Muhtemelen her şey hekimler ve diğer sağlık çalışanlarının enerjisiyle TTB ve SES'in iradesine bağlı olacak. 5 Kasım'dan bu yana gösterdiğimiz performans devam ettirebilirsek Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın akibeti de daha önceki nakıs teşebbüslerden farklı olmayacak.